

Verhalen geschreven door ons Schrijversteam

● Lijkschouwing brengt onhygiënische leefomstandigheden aan het licht

In 1767 vond in Wageningen een dodelijk ongeluk plaats waarvan de oorzaak mede gezocht moet worden in de afwezigheid van een toilet in huis. In de morgen van 16 november van dat jaar vervoegen dokter D.B. Mosburger en chirurgijn J. Beverlij zich aan de overkant van de Binnenhaven, daar waar de Mennonietenhuisjes staan om aldaar het lijk van een vrouw genaamd Anna Coemans, bijgenaamd Anna Coe, oud ongeveer 76 jaar, te schouwen. Volgens omstanders is zij de vorige avond uit haar huis gegaan om haar gevoeg te doen. Daarbij zal zij 'oud en dommelend zijnde, misgelopen hebben en van de schuijnte in het water gevallen en versmoort zijn'. De heren lijkschouwers hebben geen andere tekenen aan het lichaam kunnen ontdekken die erop wezen dat zij anders dan door verdrinking om het leven was gekomen.

Duidelijk komt uit dit verhaal naar voren dat de in 1733 gebouwde mennonietenhuisjes geen toilet hadden. Het stadsbestuur heeft weliswaar in de loop van de achttiende eeuw 'secreten'(wc's) op de wallen laten plaatsen, waarbij de inhoud via een goot de gracht in rolde of stroomde, maar dat bracht voor de bewoners van de mennonietenhuisjes geen soelaas.

Illustratie: De Binnenhaven waarin Anna Coemans verdrongk.

Eeuwenlang heersten er in Wageningen onhygiënische toestanden voor wat betreft de afvoer van poep en plas. Pas aan het eind van de negentiende eeuw kwam daar enige structurele verbetering in, want toen organiseerde de gemeente een geregelde afvoer van tonnen die als wc's fungeerden, het zogenaamde tonnenstelsel. De aanleg van het ondergrondse rioolnet in de jaren twintig van de vorige eeuw markeerde het eind van deze ontwikkeling.

Zoals we gezien hebben, had lang niet iedereen, vooral de klein behuisden, een wc in een of andere vorm in huis of in de tuin. Men deed zijn behoefte in een ton in de tuin of in een (nacht)po, in de gracht of eenvoudigweg buiten. Regelmatig werd de inhoud van de po en andere vuilnis op straat gegooid. Het op straat werpen van vuil was een doorn in het oog van het stadsbestuur, dat van tijd tot tijd verboden uitvaardigde, die overigens weinig hielpen. In 1741 nam men eindelijk een concrete maatregel door de aanstelling van een zogenaamde askarman, die met een van stadswege verstrekte gesloten kar de drek en ander vuil op moest halen en op een door het stadsbestuur aan te wijzen plaats moest deponeren.

Maar de weg naar een enigszins deugdelijk openbaar gezondheidsstelsel was nog lang. Ook al was er begin gemaakt met het vuilnisophalen van de openbare straat, dan nog was de hygiëne in huis gebrekkig of zelfs geheel ontbrekend, met soms noodlottige gevolgen voor de bewoner.

Kees Gast (mei 2020).